

Vienos deklaracija dėl meninio tyrimo

2020 06 22

Ižanga

Meninis tyrimas (MT) – tai praktika paremtas ir praktiniais metodais įgyvendinamas įvairių meno sričių tyrimas, per pastaruosius du dešimtmečius itin sparčiai vystęsis visame pasaulyje. Šis tyrimas suteikia esminę žinių bazę, reikalingą aukštosios meno mokykloms (AMM) vykdant meno srities studijų programas. Vienos deklaracija yra numatyta kaip politinis dokumentas, skirtas politinius sprendimus priimantiems asmenims, finansavimo įstaigoms, aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų institucijoms ir kitoms organizacijoms bei asmenims, dirbantiems meninių tyrimų srityje.

Šia deklaracija siekiama: 1) aiškiau ir geriau apibrėžti meninio tyrimo srities sąvokas ir šio tyrimo poveikį *Frascati* vadovo (EBPO klasifikavimo vadovo statistinių tyrimų duomenims rinkti) kontekste. Toks patikslinimas užtikrins sėkmingą atitinkamos srities tyrimų vykdymą ir pripažinimą, todėl prisidės prie 2) finansavimo politikos ir programų reformos regioniniu, nacionaliniu, Europos bei pasauliniu lygiu įgyvendinimo, siekiant užtikrinti, kad minėta politika ir programos padėtų sukurti tokias pačias palankias sąlygas meniniams tyrimams, kokios yra ir gamtos, tikslųjų, socialinių ir humanitarinių mokslų tyrimams, ir 3) padėti visose Europos šalyse užtikrinti ir įtvirtinti praktika grįstas trečiosios pakopos aukštojo mokslo bei universitetines meno srities studijas, kad būtų galima toliau vystyti meninius tyrimus ir užtikrinti dėstytojų šiuolaikiškumą.

Tarp Vienos deklaraciją pasirašiusių yra įtakingiausios Europos meninių tyrimų srities organizacijos, pavyzdžiui, didžiausios įvairioms meno disciplinoms atstovaujančios aukštųjų

meno mokyklų organizacijos (ELIA, CILECT, CUMULUS, EAAE ir AEC), svarbiausia organizacija, atstovaujanti pagrindinėms meninio tyrimo srities iniciatyvoms (SAR), dvi tarptautinės meno sričių ir disciplinų kokybės užtikrinimo organizacijos (EQ Arts ir MusiQuE) ir tarptautinės politikos organizacijos.

Šiandien visoje Europoje sparčiai gausėja įvairių su meniniais tyrimais susijusių doktorantūros programų, kurių vystymui palankias sąlygas sudaro įvairūs tarptautiniai recenzuojami tyrimų žurnalai, o jų skaičius vis didėja, vis aktyviau vykdomi projektai pagal programas ERASMUS+ ir „Horizon 2020“, taip pat gausybė tyrimų leidinių, užtikrinančių pasaulinę meninių tyrimų sklaidą.

Pagrindiniai meninio tyrimo ypatumai

Aukščiausio lygio meninis tyrimas vykdomas pasitelkiant aukšto lygio meninę praktiką ir refleksiją. Tai epistemologinis tyrimas, kuriuo siekiama išplėsti turimas žinias, gauti įžvalgų, pagilinti supratimą bei patobulinti įgūdžius. Šiuo požiūriu meninis tyrimas visais atžvilgiais remiasi penkiais pagrindiniais kriterijais, pagrindžiančiais *Frascati* vadove apibrėžtus mokslinį tyrimą ir eksperimentinę plėtrą. Susitelkiant į įvairias iš meninės praktikos kylančias arba šiai praktikai aktualias temas bei problematiką, meniniu tyrimu taip pat siekiama spręsti esminius platesnę kultūrinę, socialinę bei ekonominę reikšmę turinčius klausimus.

Meniniai tyrimai vykdomi visose praktinėse meno disciplinose, įskaitant architektūrą, dizainą, kiną, fotografiją, dailę (vizualųjį meną), medijų ir skaitmeninį meną, muziką bei scenos menus. Meninių tyrimų rezultatai būna susiję ne tik su minėtomis disciplinomis, bet taip pat dažnai siejasi su transdisciplininėmis sritimis, kuriose meninių tyrimų metodai derinami su kitose mokslinėse srityse tradiciškai taikomais metodais.

Kontekstas

Aukštųjų meno mokyklų veiklai pabrėžtinai yra svarbūs tyrimai, ir viena iš šių mokyklų pagrindinių užduočių – atlikti meninius tyrimus. Aukštosios meno mokyklos taip pat dažnai bendradarbiauja su susijusių sričių įmonių tyrimų ir eksperimentinės plėtros komandomis, o ir šios institucijos dažnai savo praktine bei tiriamąja veikla tiesiogiai prisideda prie intelektualinės nuosavybės kūrimo meno, pramogų bei medijų srityse. Dėl šių priežasčių

aukštosios meno mokyklos, dažnai veikiančios pagal vyriausybės įgaliojimus, privalo pasiūlyti tokias mokymosi ir studijų programas, kurios būtų paremtos naujausiomis atitinkamų sričių žiniomis.

Meninių tyrimų poveikis išeina už aukštojo mokslo sektoriaus ribų ir siejasi su įvairiomis profesinėmis sritimis, bendruomenėmis, ypač su kultūros bei kūrybinėmis industrijomis, taip pat su švietimo ir socialiniu sektoriais. Meniniai tyrimai yra itin pajėgūs skatinti kūrybinius sprendimus, taip pat inovacijas sveikatos ir gerovės, aplinkosaugos ir technologijų sektoriuose, todėl šie tyrimai prisideda prie aukštojo mokslo institucijų „trečiosios misijos“ įgyvendinimo. Meninius tyrimus reikia traktuoti kaip turinčius unikalų potencialą „žinių trikampiu“ (švietimas, tyrimai ir inovacijos) vystyti, siekiant padidinti mokslo ir studijų institucijų indėlį prisidedant prie inovacijų kūrimo, socialinių įsipareigojimų vykdymo ir ekonominio augimo. Žvelgiant istoriškai, meninių tyrimų srityje visada buvo svarbu, kokį poveikį šie tyrimai daro įvairiems kontekstams, esantiems už akademinio pasaulio ribų, pvz., šių tyrimų poveikį visuomenei, kultūrai, ekonomikai ar gamtinei aplinkai.

Infrastruktūra ir prieiga prie finansavimo

Meninis tyrimas yra vis dar gana nauja sritis. Paramos ir finansavimo užsitikrinimo klausimas kai kuriose šalyse galutinai neišspręstas, vadinasi, galimybės gauti finansavimą meniniams tyrimams yra ribotos palyginti su kitomis tyrimų sritimis, o kai kuriais atvejais meninių tyrimų srityje dirbantiems tyrėjams apskritai nesudaromos sąlygos teikti prašymus tyrimo dotacijoms, projektams ar stipendijoms gauti. Vis dėlto yra tam tikrų išimčių, kurios galėtų tarnauti kaip modelis vystant tarptautiniu mastu palyginamas tyrimų infrastruktūras ir puoselėjant šios srities kultūrą visoje Europoje ir už jos ribų. Šis finansavimas turėtų apimti paramą, skirtą nuolatiniam tyrimų infrastruktūros vystymui, pvz., doktorantūros vadovų mokymą, projektinį individualių tyrimų vykdymą, kokybės vertinimą ir nuolatinių informacijos saugyklų kūrimą, siekiant užtikrinti, kad tyrimų rezultatus būtų galima atverti visuomenei ir kad būtų galima pasiekti reikiamą tvarumo standartą.

Aukštosios meno mokyklos vis labiau siekia vykdyti meninius tyrimus, todėl subrendusiame sektoriuje tyrimų aplinkos gerinimas yra itin aktualus. Šis siekis yra lygiai toks pat svarbus, kaip ir tyrimų rezultatai bei jų poveikis, ir minėtas aspektas tapo svarbiu strateginiu prioritetu. Tyrimų aplinkoje finansavimas reikalingas šiems tikslams: naujos tyrėjų kartos

ugdymui organizuojant doktorantūros programas; tinkamos fizinės bei virtualios infrastruktūros, taip pat archyvavimo bei sklaidos priemonių užtikrinimui, ryšių su verslo ir visuomene užmezgimui, siekiant padidinti tyrimų poveikį.

Meniniai tyrimai apima daugybę aspektų ir ypatumų, kurie paremti ne vien tik tekstine informacija. Tai gali būti visokie artefaktai, judesiai bei garsai. Tyrėjams reikalingos įvairios pateikimo platformos, kurios atitinkama forma suderintų šiuos aspektus bei ypatumus, todėl leistų nukrypti nuo įprastinių žurnalų straipsnių ir (arba) tyrimų rezultatų duomenų bazių bei archyvų formato arba jį išplėsti.

Vertinimas ir pripažinimas

Meninis tyrimas pripažįstamas atliekant recenzuojamą vertinimą, apimantį tam tikras aptariamam tiriamajam darbui aktualias dalykines kompetencijas. Kokybės kontrolę vykdo pripažintos nepriklausomos tarptautinės kokybės užtikrinimo agentūros, kurios siekia užtikrinti standartų, apibrėžtų Europos aukštojo mokslo erdvės kokybės užtikrinimo nuostatose ir gairėse, laikymąsi. Esamos meninio tyrimo doktorantūros programos remiasi nustatytais standartais, įtvirtintais „Florencijos principuose“ (*Florence Principles*, 2016), pastarosios nuostatos savo ruožtu – doktorantūros studijų srities politikos dokumentais, pagrįstais Bolonijos procesu dėl aukštojo mokslo (pvz., Europos universitetų asociacijos (EUA) išleisti „Zalcburgo principai“ (*Salzburg Principles*) (2005 ir 2010)).

Raginimas imtis veiksmų

Šį dokumentą pasirašiusios organizacijos visų susijusių šalių prašo imtis toliau nurodytų veiksmų:

- Siekti sudaryti sąlygas ir dėti pastangas, kad meninis tyrimas *Frascati* vadove būtų apibrėžtas kaip nepriklausoma kategorija, sudarant galimybes naudotis meninio tyrimo srities duomenimis ir statistika.
- Užtikrinti, kad finansavimo politika ir programos tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu apimtų meninį tyrimą, suteiktų reikalingus išteklius bei infrastruktūrą, taip pat užtikrintų, kad

atitinkamų sprendimus priimančių specialistų grupės turėtų prieigą prie reikalingų ekspertinių žinių meninių tyrimų srityje.

- Užtikrinti, kad meninių tyrimų rezultatai būtų visiškai pripažįstami nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu ir kad jų atžvilgiu būtų galima vykdyti formalias kokybės užtikrinimo ir (arba) karjeros vertinimo procedūras.
- Atitinkamais teisės aktais užtikrinti, kad būtų sukurtos teisinės sistemos, leidžiančios aukštosios meno mokykloms siūlyti trečiosios pakopos studijų programas ir atitinkamus kvalifikacinius laipsnius meninio tyrimo srityje.

Šią deklaraciją kartu parašė ir pasirašo šios aukštojo mokslo organizacijos ir asociacijos [AEC](#), [Cilect](#) / [GEECT](#), [Culture Action Europe](#), [Cumulus](#), [EAAE](#), [ELIA](#), [EPARM](#), [EQ-Arts](#), [MusiQuE](#), [SAR](#)

Originalus teksto dokumentas anglų kalba yra čia <https://www.elia-artschools.org/news/elia-presents-the-vienna-declaration-on-artistic-research>

Vertimą į lietuvių kalbą parengė Vilniaus dailės akademijos Doktorantūros skyrius, 2020 spalį, doktorantura@vda.lt